

Virranpielen kylä 2

Kylätietä pitkin

Sirkka Halla
Katariina Mikkonen

Kirjoittajat

Sirkka Halla	Katariina Mikkonen
Heikki Palmgren	Helena Heikkilä
Hannu Simula	Hannu Esko
Juhani Äijälä	Juhani Arve
Maija-Liisa Lampinen	

Toimituskunta

Sirkka Halla	Katariina Mikkonen
Päivi Kahra	Maija-Liisa Lampinen
Antti Halla	

Kannen suunnittelu

Marika Ojansivu

Kannen kuvat

Etukansi	Karkunkylän silta 1948 (Sastamalan seudun museo) Vasikoita Simulan karjopihassa, Paavo Simula, 1928
Takakansi	Karkunkylän sillalla, kuva Marjatta Mikkonen Salonsaaren kartta (Maanmittauslaitos)

© Toimituskunta ja Anywheris Oy 2016

ISBN 978-952-68570-0-8 (sid., pehmeäk.)

ISBN 978-952-68570-1-5 (PDF)

ISBN 978-952-68570-2-2 (EPUB)

ISBN 978-952-68570-3-9 (MOBI)

Vammaspaino

Sastamala 2016

Heikki Palmgrenin (1936–2016) muistolle

Muistamme Heikkiä perinteen tallentajana, jonka muisti oli erikoisen hyvä. Hän suhtautui ymmärtäväisesti kaikkiin elämän ilmiöihin. Heikki tarkasteli ihmisiä kunnioittavasti ja tasavertaisesti ja pystyi elävästi kertomaan vanhoista asioista.

Hänellä on ollut suuri osuus tämän kirjan syntymiseen.

Kylät toistensa sylissä sopuisasti,
olemassaolonsa alusta asti,
vaihtoivat pienet polut teiksi,
muokkasivat sukupolvet meiksi,
tekivät sillat ylitettäviksi,
asukkaat toistensa ystäviksi.

Kylien suojassa
kotoiset mökit ja talot,
pienet taikka suuret,
ne antoivat meille
siivet sekä juuret.

– Katariina Mikkonen

Sisältö

Tehdään pirtti ja pakari – porstuan perään kamari	13
Miksi talojen pirtit tehtiin niin valtavan suuriksi?	14
Yleisasiaa Karkunkylän seudun vanhoista pirteistä	14
Leikkaan talo rakennettiin Kukkulan torpan paikalle vuonna 1869 . .	17
Hiitikan talon ja vanhan talonpoikaissuvun historiaa	24
Eskon vanha pirttirivi ja tyypillinen karkkulainen pihapiiri	31
Ryömän pirttirakennus rakennettiin ”köyhinä vuosina”	35
Hurulan pirttirivi oli käytössä 1963 asti	41
Passin talon historiaa	45
Krapin talon historia tunnetaan 1600-luvulta	49
Arven vanhan pirtin ja suvun historiaa	56
Karkunkylän Hulkarin ja talon pirttirivin historiaa	59
Huhtala – Karkunkylän Hulkari vuodesta 1932	64
Kollasen pirttirivi säästyi Karkunkylän palolta 1868	66
Hannes Ryömä – talollisen pojasta pääjohtajaksi	73
Osakunta-aika	74
Elämän merkkipaalu ja ura	76
Poliittinen ura	76
Yhteyksiä kotipitäjään	77
Hannes Ryömän satavuotismuistoa juhlittiin vuonna 1978	79
Miten sukunimekseni tuli Ryömä	81
Talojen ja sukujen nykypolvien tallentamaa historiaa	83
Juttuja Eskon tilan rakennelmista	83
Muistoja Hiitikan mummulasta	87
Karkunkylän Simulan historiaa	93
Jokiranta	98
Hiedan yksinäinen tila	101

Martta Palosen päiväkirjasta 17. huhtikuuta 1918	109
Martti Nurmen tarina	115
Tyrvään Sanomien kertomaa	121
Pirunvuori toi seudulle mainetta	121
Yrjö Hollon kotiseuturetki 1981	124
Muistoja isäni talvisota-ajasta	127
Terveiset Laatokalta Mantsin saarelta ja Valamosta	128
Sitten kerron muutamista tapahtumista	129
Kansakoulua Kärppälässä ja Karkunkylässä	133
Kansakoulun ensi askelia Kärppälässä	133
Viherlehdot kansankynttilöinä Kärppälässä ja Karkunkylässä	135
Taiteilijahaaveet väistyivät insinööriopintojen tieltä	157
Serkusten muisteluita	161
Ulla Lahden kertomaa	161
Arven Juhani kertoilee	163
Salonsaaren sillat	169
Kylästä hävinneiden asumusten historiaa	173
Sillanpään Hermannin pirtti	173
Salokunnan työväentalon vaihteita	174
Rippikoulumuistoja Karkusta	177
Rippikoululaisten kuvia vuosien saatossa	177
Kesärippikoulu Karkussa 1961	180
Elämänmenoa Karkunkylässä 50–60 luvuilla	183
Simulan pappan ja mummun kasvatusta	183
Elokuissa 50-luvulla	185
Karja katoaa kylästä vähitellen	187
Hevostöitä Simulassa	188
K. E. Rinne ja Karkunkylän–Kärppälän akselin nuoret	198

Muistoja kyläläisistä	203
Hulkarin Maijasta	203
Lehton Aili, Karkunkylän kansakoulun keittäjä	205
Passin Matti	208
Muistoja Passin Matista	211
Karkunkylän lasten juttuja	213
Kärppälän maatalousnaisten historiikkia 1945–1980	217
Laina Ryömä puheenjohtajana 35 vuotta	217
Emännitys elämäntehtävänä	246
Kronikat	249
Naiskotiteollisuuskoulu Haapaniemessä	257
Kiitokset	261
Talot kartalla	264

Lukijalle

Virranpielen kylä -kirjamme julkaistiin vuonna 2012. Kirjassa halusimme tuoda esiin ennen kaikkea kylän kansakoulun historiaa ja omien sukujemme tallentamia muistoja. Heikki Palmgrenin valtava tietomäärä paikkakunnan asioista laajensi aihepiiriämme. Kirjan valmistuttua kävi selväksi, että jatko-osalle on tarvetta.

Edellinen kirja keskittyi enemmän virranpielen seudun asioihin. Tässä kirjassa kuljetaan kylätietä pitkin Leikkaalta Hiedalle ja välillä pistäydytään Kärppälässä ja Lielahdessa. Edelleen kerrotaan vanhoista asioista 1800-luvun puolivälistä 1970-luvulle asti.

Vanhoja kertojia ei enää monta ole joukossamme. Tähän kirjaan ovat seudun vanhimman ikäpolven muistelijoina olleet Iris Vihakas, Vuokko Pajunen ja Ulla Lahti, joitten muistot ulottuvat 1920-luvun lopulle. Juhani Arve on muistellut 30-luvun lapsuutensa ja vähän myös nuoruutensa aikaisia touhuja. Kylien elämänmuotoa ja henkilöitä muistelevat myös monet nykypolven edustajat, joiden lapsuus on osunut sodanjälkeisiin, suurten ikäluokkien aikaan. Muina tietolähteinä ovat olleet aikakaudesta ja seudusta kertovat kirjat, lehtikirjoitukset, vanhat päiväkirjat ja yksityiset muistiinpanot. Useita sukuja on selvitelty kirkonkirjoja myöten.

Heti edellisen kirjan valmistuttua Heikki Palmgrenin mielessä oli kertoa paikkakunnan 1800-luvun loppupuolen ja 1900-luvun alkupuolen pirttirakennuksista, joitten rakentamisesta hän oli lapsena paljon kuullut kotonaan ja isänsä pajalla. Hän ryhtyikin heti työhön ja kirjoitti muistamansa asiat rakennuksista.

Timo Passi otti Heikkiin yhteyttä ja antoi käytettäväksi Passin isännistä tehdyn tutkimuksen. Tästä Heikki innostui jatkamaan kylän taloihin liittyvää kirjoitusta sukututkimuksilla, jotka hän teki Sastamalan kirkkoherranvirastosta saamiensa selvitysten perusteella. Näin syntyi kokonaisuus, jonka hän ehti saada valmiiksi ennen kuin sairaus vei voimat.

Heikki menehtyi maaliskuun alussa 2016. Laaja ja yksityiskohtainen paikkakunnan rakennuskantaa ja niissä eläneitä sukuja kuvaava kertomus jäi ahkeran kynämiehen viimeiseksi tekstiksi.

Sisältö

Maija-Liisa Lampinen on koonnut tähän kirjaan laajan historiikin Kärppälän maatalousnaisten vaiheista äitinsä, Laina Ryömän, puheenjohtajakaudelta. Maatalousnaisten aktiivinen toiminta loi yhteisöllisyyttä ja lähensi seudun asukkaita toisiinsa antaen samalla paljon tietoa ja käytännön opastusta koteihin.

Seudun kansakoulutoiminta alkoi Kärppälässä. Katariina Mikkonen kertoo merkittävän elämäntyön kansakoulunopettajina tehneistä isästä ja tyttärestä, K. A. ja Aune Viherlehdosta. Mukana on valokuvausta harrastaneen K. A. Viherlehdon ottamia ja tekemiä valokuvia perheestään. Myös Karkun rippikoululaisista aikojen saatossa on kuvia ja muistoja K. E. Rinteen rippikoulusta ja toiminnasta kylän nuorten parissa.

Tyrvään Sanomista on löydetty Karkunkylään ja Pirunvuoreen liittyviä kertomuksia. Martta Hellan (o.s. Palonen) päiväkirjassa palataan sisällissodan kohtalonpäiviin Kärppälässä ja Juhani Äijälän muistoissa isän talvisotakokemuksiin. Lielahden kylään liittyvät Nurmen suvulta saadut kertomukset ja Yrjö Hollon haastattelu. Hiedan yksinäistilan historiasta ja elämästä Hiedalla saamme kuvan Helena Heikkilän kertomuksesta, joka perustuu hänen äitinsä, tilalla kasvaneen Iris Vihakkaan, muistoihin ja suvun valokuviin.

Valokuvia on saatu tekstejä elävöittämään yli sadan vuoden takaakin. Osa on ammattikuvaajilta, mukana on myös omilla laatikkokameroilla otettuja kuvia. Tällaisia pieniä kuvia moni oli saanut mm. rovasti K. E. Rinteeltä. Taloista kertovissa teksteissä osa kuvista on samoja Paavo Palosen 20-luvun kuvia kuin kirjan ensimmäisessä osassa.

Kuten edellisen kirjamme, myös tämän kirjan taiton on tehnyt Antti Halla.

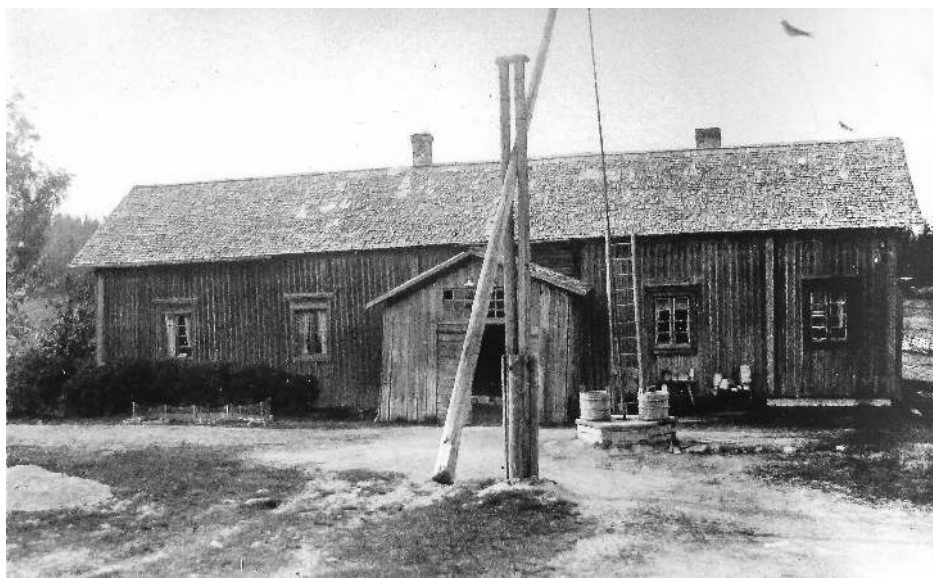
Kirja kertoo jälkipolville, kuinka kylässä on eletty sukupolvien ajan, missä ovat juuremme. Omistamme tämän kirjan Heikki Palmgrenin muistolle.

Karkunkylässä 30.4.2016

Sirkka Halla

Katariina Mikkonen

Eskon vanha pirttirivi ja tyypillinen karkkulainen pihapiiri

Eskon vanha pirttirakennus 1920-luvulla. Kuva Paavo Palonen.

Eskon vanha pirttirakennus, jossa asuttiin vuoteen 1936 asti, oli tyypillinen yhden porstuanperäkamarin käsittävä pirttirivi. Vasemmalla oli tilava pirtti, jossa sanottiin olleen kahden lautamitan pituinen lattia. Kuistin kohdalla oli suunnilleen kuistin levyinen porstuanperäkamari. Kuistista oikealle keskellä rakennusta oli pakari ja oikeassa päädyssä oli toinen kamari eli pakarikamari.

Rakennuksen valmistumisen ajankohdasta ei ole olemassa tarkkoja tietoja. Todennäköisesti se on valmistunut jo 1700-luvun loppuvuosina tai 1800-luvun alkuvuosina, koska naapuritalo Hiitikan pirttirakennus on valmistunut näihin aikoihin (v. 1782) ja molemmat olivat samannäköisiä ja mallisia rakennuksia. Nykyisen Eskon suvun kotina vanha pirtti ehti olla noin 80 vuotta vuodesta 1857 alkaen.

Eskon talon isännät ja emännät vuosina 1857–1950

Pariskunta Jaakko Mikonpoika Iso-Iivari (s. 1803) Tyrvään Laukulasta ja Ester Karoliina Juhontytär Ikola (s. 1830) Stormista ostivat Eskon tilan vuonna 1857 ja ottivat tavan mukaisesti Eskon sukunimekseen. Heillä oli kolme tytärtä, joista vanhin Anna Matilda (s. 1852) sai ajallaan emännyyden taloon. Yksi tyttäristä kuoli nuorena ja Eva Kristiina avioitui Kaarle Konstantin Linnunpään kanssa Kutalaan.

Anna Matilda avioitui varsin nuorena, jo vuonna 1868, naapurin pojan Johan Jeremias Hiitikan (s. 1837) eli ”Hiitikan Miian” kanssa, ja talon nimen mukaan Esko tuli heidänkin sukunimekseen. Tästä avioliitosta syntyi vain kaksi lasta: Matilda Karoliina (s. 1870) ja Johan Viktor (s. 1872), joka kuoli runsaan kahden kuukauden ikäisenä.

Jeremias Esko (”Eskon Miia”) kuoli jo 42-vuotiaana, vuonna 1880. Näihin aikoihin tytär Matilda oli oppilaana Aluskylän kansakoulussa ja keskeytti koulunkäyntinsä ilmeisesti isänsä kuoleman vuoksi.

Leskiemännällä oli vaikeuksia talonpidossa. Sen vuoksi Eskolla alkoi lampuotiaika, jolloin talo annettiin vuokralle lampuodille. Mummuni ja vaarini muistivat hyvin ”Eskon lampuarin” ajan ja kovasanaisen ”lampuariskan”, jopa lapsille, käskemällä näitä katsomaan v...uun, kun nämä rikkoivat talon ainoan peilin.

Noin vuodesta 1890 lähtien Eskon taloa emännöivät ja isännöivät Anna Matildan ja Johan Jeremiaksen tytär Matilda Karoliina ja Kaarlo (Kalle) Esko (s. 1861) Lantulan Ala-Pohjasta. Avioliitto solmittiin vuonna 1887. Heille syntyi yhteensä yhdeksän lasta, joista kolme poikaa kuoli lapsena. Vanhin lapsi, Kalle, kuoli vajaan kuukauden ikäisenä. Arvo vanhempi kuoli neljävuotiaana vuonna 1906 ja kolmantena lapsena syntynyt Oskari kuoli 25-vuotiaana 1918. Vanhin eloon jäänyt lapsi, Kalle (Kaarle Antero) syntyi 1891. Hän asui koko ikänsä kotonaan setämiehenä ja kuoli sisaruksista vanhimpana lähes 82-vuotiaana tammikuussa 1973.

Pariskunnan isännyyden aikana Esko oli tyypillinen maalaistalo, jonka viljelysmaat olivat 4–5 maakappaleena suhteellisen lähellä taloa. Eskon maista on erotettu entisiä torppia, mm. Peltola, Valkama, Ketola, Vuorinen, Korkeavuori, Kuusisto (Liekonniitty) ja Myllymäki (Helin).

Antamisen ja auttamisen ilo kuului Eskon molemmille Matilda-emännille. Jokaiselle tarjottiin ruokaa tai kahvia, milloin joku tuli taloon. Ainakin 1900-luvun alussa Eskon emännän tiedetään järjestäneen vaate- ja ruoka-apua moneen köy-

hään lapsiperheeseen.

Noin vuonna 1912 Eskolle otettiin kasvatiksi orvoksi jäänyt emännän serkun noin 4-vuotias tytär, Valma Pajukanta. Valma kasvoi Eskon nuorimpien poikien Arvon ja Toivon kanssa ja kävi heidän kanssaan koulunsa Kärppälän koulussa. Valma oli Eskolla vuoteen 1938, jolloin pidettiin Valman ja Reino Leväsen häät talon uudessa päärakennuksessa.

Pyhäpäivien pitäminen – erityisesti joulupäivän ja pitkäperjantain vietto todella pyhänä kuului Eskon talon tapoihin. Laina Eskon mukaan kotiin jäävät lapset pyrkivät järjestämään jotakin poikkeavaa, kun isä ja äiti olivat menneet kirkkoon talon Aallotar-kirkkoveineellä tai muulla kirkkokyydillä.

Isäntä Kalle Esko kuoli vuonna 1932 pirtinkuistille ja emäntä Matilda kuoli 1941 Vammalan seudun sairaalassa kaaduttuaan muutamaa päivää aikaisemmin Ryömän pihassa.

Nuori isäntä, Arvo, rakennuttaa uuden päärakennuksen

Eskoa ryhtyi 1930-luvulla isännöimään sisaruksista toiseksi nuorin, Arvo Vihtori (s. 1907), joka oli hankkinut pätevyytensä Ahlmanin maamieskoulussa. Hän rakennutti vuosina 1935–1936 rakennusmestari Arvo Laurilan suunnitteleman uuden nykyisen päärakennuksen vanhan rakennuksen oikeasta päädyistä vähän itään päin. Tämän jälkeen vanha pirttirakennus purettiin ja käytettiin lähinaapurin, Westergrenin, uuden navetan rakentamiseen.

Kerrotaan myös, että vanhin poika Kalle katseli uuden päärakennuksen piirustuksia ja sanoi: ”Ei mejän pirtistä tehdä noin isoa”. Tähän sisar Laina sanoi: ”Missä se semmonen mejä on”. Kalle ei puhunut enää ”mejän asioista” vaan ”Eskon asioista” eli ”Eskolla tehtiin niin ja niin”.

Uuden rakennuksen takapuolella oli pohjakerroksen korkuinen kivijalka. Pohjakerrokseen saatiin paikkakunnan ensimmäinen asuinrakennuksessa oleva sauna, leivintupa sekä kellaritilat. Uuteen rakennukseen vedettiin myös vesijohdot maantien toisella puolella olevasta Käenojan lähteestä, josta vettä saatiin painovoimaisena talon tarpeisiin. (Tämä yli 70 vuotta vanha systeemi johtaa vettä vieläkin puutarhaan.) Uutuutena sähköasennuksissa olivat metallipeitteiset vaippajohdot eikä punosjohtoja näkynyt enää seinillä. Kaivonvintti hävisi myös näihin aikoihin, kun kaivon käyttö jäi vähäisemmäksi. Eräät sisaruksista olivat sitä mieltä, että ”toistakymmentä metriä syvä kaivo” tukitaan ja hävitetään. Vanha emäntä Matilda Esko oli kuitenkin ehdotusta vastaan, ”jos tulee vaikka tulipalo,” minkä vuoksi kaivo on vieläkin paikallaan.

Noin vuonna 1937 itsenäisyytemme 20-vuotisjuhlan aikoihin pihoihin alkoi ilmestyä valkeita lipputankoja. Kaivonvintistä vasemmalle myös Eskon pihaan ilmestyi lipputanko. Vilhelmiina Palmgrenin mukaan lipputangon ”pitkä ruotama kaadettiin likeltä Ruusin Tiltan pirttiä” Eskon perähaasta. Joku puuseppä teki lipputangon ja kiinnitti sen yläpäähän pitkämallisen sorvatus puunupin, joita käytettiin sen ajan lipputangoissa. Lipputanko lieenee hankittu kesäksi 1938, koska saman vuoden heinäkuussa Eskolla pidettiin edellä mainitun Valma Pajukannan ja Reino Leväsen häät. Häistä ja vieraiden paljoudesta kertovat eräät näkemäni valokuvat, joissa monet nuoret isännät ja emännät ovat tutustumassa myös uuteen päärakennukseen. Tietävästi nämä häät olivat uusissa tiloissa pidetty ensimmäinen iso juhla ja samalla uuden päärakennuksen tupaantulojuhla.

Arvon isännöisyys jäi kuitenkin lyhyeksi, sillä hän kaatui Talvisodassa 12.2.1940 vain 36-vuotiaana. Tämän jälkeen taloa hoidettiin perikunnan voimin vuoteen 1945 asti, jolloin talon kirjat tehtiin puoliksi sisarusten, karjatalousopiston käyneen Laina Matildan (s. 1896) ja Paavali (Paavo) Adamin (s. 1904) kesken. Keväällä 1945 Laina kaatui polkupyörällä vakavasti ja oli sen jälkeen pysyvästi sairas ja ajoittain huonokuntoinen. Hän kuoli 74-vuotiaana joulukuussa 1970. Paavo ehti olla isäntänä vain noin viisi vuotta. Hän kuoli n. 46-vuotiaana marraskuussa 1950 tukehtumalla purukasan alle hakiessaan puruja jääpalojen säilyttämistä varten sahalta Stormista.

Nuorin sisaruksista, Aaro Toivo (1910–1989) määrättiin Lainan holhoojaksi. Viipurissa opiskelunsa jälkeen hän asui ja oli silloin toimessa Warkaudessa. Huoli Eskosta sai hänet perheineen hakeutumaan lähemmäksi Tyrvälle. Täältä käsin pystyi paremmin hoitamaan Eskon asioita. Aluksi koko tila oli vuokralla kuten lampuodin aikanakin, mutta myöhemmin on vuokrattu vain viljelysmaat.

Lähteet ja kertojat

- Virkatodistus sukututkimusta varten Karkun Karkunkylän Eskon suvun jäsenistä annettu Sastamalan seurakunnan kirkkoherranvirastosta 21.11.2013
- Vilhelmiina ja Ville Palmgren
- Gunnar Palmgren
- Matilda Hiitikka

- Laina Esko
- Markku Esko
- Hannu Esko on lisännyt tekstiin muutamia tiedossaan olleita suvun asioita

Ryömän pirttirakennus rakennettiin ”köyhinä vuosina”

Ryömän pirttirivin oikea eli pakarin puoleinen päätyosa ja entinen kuisti. Ryömän kolme sukupolvea vuonna 1908. Takana seisomassa vanha emäntä Hanna Matilda (1839–1913) ja vanha isäntä Antti Sakarias Ryömä (1834–1915). Neljä muuta henkilöä tunnistamattomia. Edessä istumassa oikealta vanhin poika Martti (1895–1931), Heikki (1901–1986), nuorin poika Erkki (1907–1997), emäntä Sofia (1873–1954), poika Kalle (1905–1981), isäntä Kaarlo (1864–1945) sekä vasemmalla tytär Rauha Ryömä (1899–1987). Taustalla oikealla näkyy vuonna 1905 valmistunut kivinavetta. (Ryömän talon valokuvakokoelma)

Ville Palmgrenin kertoman mukaan Ryömän pirttirakennus rakennettiin ”köyhinä vuosina” eli todennäköisesti suurena nälkävuonna 1867.

Alkuperäisen järjestyksen mukaan rakennuksen eteläpäädyssä oli oikein iso pirtti. Pakari oli vastaavasti pohjoispäädyssä ja keskellä oli kaksi tilavaa kamaria, joiden kohdalla ”oli pimeetä porstuaa vaikka kuinka paljon”. Porstua eli sisäeteinen tunnettiin myös nimellä tampuuri. Vanhan valokuvan mukaan porstuan tai tampusuon edessä oli taitavien rakentajien tekemä kuisti kauniine ikkunoineen sekä räystäiden alla olevine valkoisine koristeluotoineen. Vanhan kuistin alle muodostui jonkinlainen alustatila, sillä kuistin sisäpuolella oli 3–4 askelmaa. Uudemman keittiösiiven ikkunaseinä ulottui suunnilleen vanhan kuistin pariovien paikoille.

Normaalimallinen, 1950-luvulle asti säilynyt pirtti näytti todella suurelta ja tilavalta. Arvioni mukaan pirtti oli pituudeltaan noin 12 metriä ja leveydeltään noin 9 metriä. Sen kummallakin sivuseinällä oli kaksi ja peräseinällä yksi kuusiruutuisen ikkuna.

Ryömän talon iso pirtinmuuri oli ole-massa noin vuoteen 1950 asti. Oikealla näkyy muuripenkki, jonka päällä oli vesisisävi ja sen laidalla vesikuoppa veden juojia varten. (Ryömän talon valokuva-kokoelmat)

Uusi pirttirakennus oli isäntäväen hallussa vain vajaat kymmenen vuotta, sillä jo vuonna 1877 Ryömän isäntä Juha Vilhelm Juhanpoika Ryömä (käyttänyt myös sukunimeä Seppälä) ja Evon Ollilan isäntä Antti Sakarias Ollila sopivat keskenään talojen vaihdoista, joka tapahtui syksyllä.

Hanna Matilda ja Antti Sakarias Ollila ja heidän viisi lastaan, Kaarlo, Emma (Kaaja), Fanni (Leikkaa), Sofia Johanna ja Aina (Grandell) siirtyivät Ryömälle tilan omistajiksi 17.11.1877, minkä jälkeen Ryömä tuli heidän sukunimekseen.

Noin puolta vuotta myöhemmin eli 24.4.1878 pariskunnalle syntyi poika August Johannes (Hannes) kuudentena pariskunnan elossa olevista lapsista. Tämän jälkeen syntyi vielä tytär,

Alma (Kilpijoki).

Hanna Matilda ja Antti Sakarias Ryömän isännöyden aikana Ryömä oli vauras maanviljelystalo, jossa oli myös tuottava karja. Hannes Ryömän päiväkirjojen mukaan ainakin 1890-luvulla Ryömältä kuljetettiin hevosella maitoa aluksi Storkinkylän meijeriin ja myös Kutalan meijeriin. Näihin aikoihin Ryömältä toimitettiin myyntiin paljon voita, ajalta ovat vieläkin tiedossa Sakarias Ryömän ”voiräkningit”.

Oven puolella oli usein muurin mitainen muuripenkki, jolle viluiset ihmiset saattoivat istahtaa lämmittelemään. Tällainen penkki on hyvin kuvattu juuri Ryömän pirtissä.

Sofia ja Kaarlo Ryömän isännöys

Vuosina 1893–1930 taloa isännöivät toisena isäntäpolvena Sofia o.s. Houhala ja Kaarlo Ryömä. Heidän isännöytensä kesti 37 vuotta. Hannes Ryömän päiväkirjan mukaan pariskunta solmi avioliittonsa 12.7.1892. Pariskunnan vanhin tytär Jenny syntyi syyskuussa 1893, mutta hän kuoli pienänä samana vuonna. Muut perheen lapset on esitetty kirjoituksen alkukuvassa.

Kaarlo ja Sofia Ryömän perheeseen kuuluvana on mainittava talossa kasvatettu, orvoksi jäänyt Helvi Pajukanta, joka oli Ryömällä noin vuosina 1912–1938. Täältä Helvi Pajukanta (myöh. Vastaranta) kävi kansakoulun ja kansanopiston sekä oppi monipuolisen taloudenhoidon, käsityötaidon, puutarhatyöt sekä kanalan hoidon. Myöhemmässä kodissaan Vastarannan emäntänä hän sovelsi kaikkia Ryömällä oppimiaan taitoja.

Vanhaisäntä Antti Sakarias ja vaimonsa Hanna Matilda 1908. Taustalla oleva rakennus, ”mummun puoli”, on valmistunut vuonna 1889. Kuvan on ottanut 1908 Ryömällä asunut venäläinen kartoitajaupseeri eli ”topografiryssä”. Ryömän talon valokuvakokoelmat.

Sofia ja Kaarlo Ryömä

Kaarlo ja Sofia Ryömän aikana talo oli vauras karja- ja maataloustila, jonka peltopinta-ala oli huomattava. Vuonna 1905 valmistuneessa kivinavetassa oli karjakon ja -apulaisten hoitama iso lypsykarja. Karja sai lukuisia valtakunnallisia palkintoja mm. Tukholmassa ja Viipurin maatalousnäytelyssä vuonna 1932.

Hevosia oli useita, koska kaikki maantytöt tehtiin ”hevospelillä”. Hevosvetoiset niitto- ja leikkuukoneet, aurat, äkeet, kylvö- sekä haravakoneet olivat aina ajanmukaiset ja kuuluivat maatalouskalustoon siitä lähtien, kun niitä oli ollut saatavissa. Syksyisin eri maakappaleilla tehtiin hevospareilla syyskynnot ja kaikki alueet laitettiin moitteettomaan kuntoon, missään ei saanut näkyä huolimattonta jälkeä.

Vuonna 1930 Sofia ja Kaarlo Ryömä luovuttivat talonpidon toiseksi nuoremmalle pojalleen Kalle Johannes Ryömälle, joka oli poikamiesisäntänä vuoteen 1942 asti. Tällöin hän solmi avioliiton Laina Salmisen kanssa ja heidän avioliitostaan syntyi yhteensä kuusi, nykyisin viisi elossa olevaa lasta.

Ryömä 1924. Kuva Paavo Palonen.

Vuonna 1926 pirttirivin remontti

Ensimmäinen pirttirakennuksen remontti Ryömällä tehtiin vuonna 1926. Remontissa talon pirtti jäi miltei entiselleen eikä edes pirtin muuriin koskettu. Ainoa muutos lienee ollut pirtin oven siirtäminen vanhan porstuan puolelta uuden pirtinkuistin kohdalle, jolloin pirtistä poistui ovipielen sängynpaikka.

Toisessa päädyssä olleesta pakarista tehtiin sali, johon käynti oli uudesta keittiöstä ja uuden vieraskuistin kautta.

Rakennuksen entisten kuistin ja porstuan paikalle rakennettiin uusi keittiön käsittävä laajennus, jonka sivuille saatiin pirtinkuisti ja vieraskuisti. Uuteen hirsiseinään suunnitteen vanhan kuistin pariovien kohdalle tuli kaksi keittiön ikkunaa. Kaksi muuta hirsiseinää olivat uusien kuistien sivuseinät. Keittiön hella ja uuni muurattiin kamarien seinää vastaan niin, että entisen Rauhan kamarin ovi poistui seinältä.

Laina ja Kalle Ryömä 1960-luvun lopulla.

Tämän jälkeen pirtin puoleinen kamari toimi puhelinkamarina sekä isännän ja emännän huoneena vuoteen 1942 asti, jolloin nuori emäntä Laina o.s. Salminen tuli emännäksi taloon. Tämän jälkeen vanha pari muutti asumaan viereiseen paraatirakennukseen eli ”pykningin puolelle”. Mukanaan he saivat siirtää myös talon radion, koska nuori emäntä toi mukanaan oman radionsa.

Ryömän pirtti 1940- ja 50-luvuilla

Sota-aikana pirtin peränurkkaan tehtiin ”pahvikamari” naispalvelijoiden asunnoksi, koska toisen asuinrakennuksen huone ja keittiö jouduttiin antamaan siirtolaisille.

1940-luvulla pirtin ensimmäisen ikkunan ja sivupenkin kohdalla oli pitkä pöytä, johon monesti katettiin väen ruokapöytä. Vuonna 1940 pirtin kalustoon saatiin Karkun pappilasta arvokkaan näköinen kirjoituspöytä rovasti Bergrothin kuoleman jälkeisestä huutokaupasta.

Koska 1940-luvulla ei ollut vielä Salokunnan kirkkoa, pidettiin sunnuntaisin usein myös Ryömällä ”raamatunselityksiä” eli hartaushetkiä. Tilaisuus oli pirtin alkuosassa, koska pirtin perällä oli ”pahvikamari.” Eräissä pastori Moision hartaustilaisuudesta muistan kirkkoväen laulaneen Moision johdolla ”Oi Kaanaan maa, oi kaunis maa se maa, jossa Jeesus on...”.

Muistan Ryömän pirtissä olleen myös vanhusten rippihartauden, jossa vanha emäntä Sofia Ryömän lisäksi ehtoollisvieraina oli eräitä naapurien ikäihmisiä.

Pirttirakennuksen suuret muutokset vuosina 1951–1952

Edellä mainittuina vuosina Ryömän pirttirakennukseen tehtiin suuret muutokset rakennusmestari Heikki Prusin suunnitelmien mukaan. Tällöin pirtin peräosasta tehtiin tilava, noin 5×9 metrin suuruinen sali ja pirtin etuosasta saatiin tilava vierashuone ja -eteinen. Näin saatiin kolme vierekkäistä vierashuonetta tai -kamaria. Mitään ulospäin näkyvää muutosta ei rakennukseen tehty. Ikkunat säilyivät entisen mallisina kuusiruutuisina ikkunoina. Vain entisen pirtin tai uuden salin peräikkuna muutettiin kolmipokaiseksi.

Uutuutena olivat ehkä paikkakunnan ensimmäiset mäntyvaneriovet, jotka näihin aikoihin olivat tulossa käyttöön. Niin ikään myös WC-tilat saatiin uuden pirtin tuntumaan tieltä puretun keittiön leivinuunin ja hellan paikalle. Tarvittavat vesijohdot vedettiin rakennuksen taakse muutamaa vuotta aikaisemmin rakennetusta kaivosta.

Pirtin tuntumassa ollut keittiö siirrettiin jälleen vanhan pakarin ja myöhemmän salin paikalle. Keittiön tilasta tehtiin tuntuvasti pienempi pirtti. Kaikkiin uudistettuihin tiloihin saatiin runsaasti myös komero- ja muuta säilytystilaa. Taloon tuli tämän jälkeen keskuslämmitys. Pannuhuone sekä talouskellari rakennettiin uuden keittiön päädyssä olevaan lisärakennuksen pohjakerrokseen. Samalla saatiin myös uudet saunatilat pukuhuoneineen sekä muita talon aputiloja. Uusitut tilat olivat myös asialliset juhlatilat suurillekin perhe- tai muille juhlille.

Lähteet ja kertojat

- Hannes Ryömän koulupoika-aikainen päiväkirja 1900-luvun alusta
- Kaarlo ja ja Kalle Ryömä
- Pekka Ryömä
- Maija-Liisa Lampinen (o.s. Ryömä)
- Vilhelmiina ja Ville Palmgren
- Gunnar Palmgren
- Kalle Paloviita

Karkunkylän Simulan historiaa

Sirkka Halla

Nykyisen omistajasuvun vaiheita

1756 muodostettiin Kollasen ratsutilasta kolme manttaaliarvoltaan samansuuruisia tilaa, Kollanen, Simola (Simula) ja Suikki. Nykyiselle suvulle Simulan tila siirtyi 1839, jolloin David (Taavetti) Juhonpoika (s. 1809) Hiitikalta osti tilan. Hän avioitui 1843 Lisa Heikintyttären (s. 1824) Mäenkylän Hassilta kanssa. Heidän tyttärensä, Hilma Karolina Taavetintytär syntyi 1853. Taavetin kuoltua 1856 Lisa avioitui uudelleen seuraavana vuonna Abraham Christian Jaakonpojan (s. 1826) Kiuralan Pentiltä kanssa. Näille syntyi neljä poikaa, joista vanhin, Abraham Vilhelm osti Hulkarin.

Liisa ja Abraham omistivat talon yhdessä Taavetin perillisten kanssa ja viljelivät maita kesäkuuhun 1868 asti, jolloin Simulan rakennukset tuhoutuivat Karkunkylän palossa. Tämän jälkeen Simula oli vuokralla vuoteen 1880 asti. Vuokraehtona oli, että vuokraajan tuli rakentaa tilan rakennukset ja hän saisi käyttöönsä palaneista saatavat palorahat. Vanha pirttirakennus tuotiin ”Mettämaasta” Jouhikkaalta ja rakennettiin nykyisen Karkunkyläntien suuntaiseksi.

Vuokraajien jälkeen taloa pitivät Taavetti ja Liisa Simulan tytär Hilma ja tämän mies Heikki Malakias (s. 1854, ent. Puuska) Tyrväältä Hilman kuolemaan, 1886 asti. Heille syntyivät lapset Hilma 1878, Fanny Sofia 1881 ja Johannes 1884. Heikki Malakias avioitui uudelleen 1890 Ida Säterin kanssa, joka kuoli jo 1893. Tästä avioliitosta oli kaksi lasta, Erik (Erkki), joka kuoli keuhkotautiin 33-vuotiaana vuonna 1924 ja Ida, joka kuoli vajaan kolmen kuukauden iässä.

Heikki Malakiaan jälkeen tila siirtyi Johannes-pojalle vuosiksi 1903–1905. Johannes kuoli keuhkotautiin 21-vuotiaana, mutta ennen kuolemaansa hän oli myynyt talon sisarilleen Hilmalle ja Fannylle. Kun Fanny meni naimisiin 1906 Paavo Oskari Mäkelän (1882–1956) kanssa, nämä ostivat Hilman osuuden ja isännöivät tilaa 1907–1939. He ottivat sukunimekseen Simula. Tämän jälkeen isännäksi tuli heidän poikansa Tauno Vilho (s. 1914), joka avioitui 1941 Armi Ylisen (s. 1920) Laviasta kanssa. Vuonna 1977 tila siirtyi heidän pojalleen Tuomolle (s. 1944).

Simulat: Heikki Malakias. Fanny Sofia ja Paavo Oskari. Armi ja Tauno.

Simulan rakennuksista

Karkunkylän palon jälkeen rakennetun pirttirakennuksen lisäksi Heikki Malakias Simula rakennutti vuosisadan vaihteen tienoilla uuden asuinrakennuksen vanhas-
ta pirttirakennuksesta rantaan päin suorassa kulmassa entiseen pirttiriviin näh-
den, tie kulki näitten välistä.

Paavo Oskari (P. O.) Simulan tultua isännäksi aikaisemman pirttirakennuksen
kamarit uudistettiin. Hän oli oppinut kivitöitten tekoa ollessaan mukana kotita-
lonsa, Mäkelän, kivinavettaa rakentamassa, ja heti alkuvuosina hän rakensi ka-
mareitten alle kivijalkaan kellarin.

Simula 20-luvulla. Kuva Paavo Palonen.

1922 liitettiin molemmat
rakennukset yhteen ja lisät-
tiin vanhaan pirttirakennuk-
seen huoneita. Tällöin talos-
ta tuli L-kirjaimen mallinen
rakennus, jonka pitkä sivu
on Karkunkyläntien suuntai-
nen. Sillanpuoleisessa pääs-
sä on kaksi kamaria, keskellä
iso keittiö ja pirtti, joista ovet
avautuvat keittiön kuistin rap-
puihin. Pirtin ja aikaisemman
erillisen rakennuksen yhdisti

tilava sali, josta tultiin pihaan pitkän eteisen ja verannan kautta. Talon lyhyemmässä siivessä ovat edelleen ruokasali, kamari ja keittiö, joita nimitettiin Tauno Simulan isännöyden ajalla ”mummun pääksi”.

Hääkutsut

Jo ennen rakennusten yhdistämistä on Simulan salin täytynyt olla iso huone, koska Aila Uotila on löytänyt sukunsa arkistoista kaksi vihkiäisjuhlakutsua, joissa pyydetään ”läsnäolemaan vihkiäisissämme Karkussa, Karkun kylän Simulassa” huhtikuussa 1902 ja kesäkuussa 1905. Puhuttiin ”Kustaan salista”.

Muitakin juhlia salissa järjestettiin, kuten oheisesta Aamulehdessä julkaistusta ilmoituksesta voidaan lukea.

Ulkorakennuksista Karkunkylän palon jälkeen säästyi rannassa ollut aitta. Rantaan rakennettiin myös sauna, jossa 1900-luvun alkupuolella ”kävi koko kylä”. Omana aikanaan Malakias-pappa lämmitti savusaunan ja kantoi järvestä veden. Riihen paikkaa oli 1800-luvulla vaihdeltu, mutta nykyinen riihi rakennettiin lopulta Myllykalliolle, kauaksi talosta, missä se on edelleen. Navetta- ja tallirakennus muodostavat talon kanssa suojaan pihan.

Simulan pirtissä 1950-luvulla

Simulan pirtti oli ollut kylän keskeinen kohtaamispaikka jo kymmeniä vuosia. Vielä 50-luvun alussa kylällä kävi paljon kulkumiehiä,

Ilta-huvit. Ilmoitus Aamulehdessä 1903.

jotka pyysivät yösijaa. Yleensä muualta ohjattiin Simulaan, ”kun siellä ne yleensä ovat yötä olleet”. Näin ainakin muistan erään kulkumiehen kertoneen, kun hän oli ensin kysynyt yösijaa Krapilta. Tämä mies maalaili pirtissä illalla pahville maisematauluja, joita jätti pari kappaletta yösijan palkaksi. Aikaisemmin, kun lähes koko kylä kävi Simulassa saunassa, oli pirtin pöydällä aina kaljaämpäri, josta käytiin juomassa. Kylän nuoriso kokoontui iltaisin pirttiin siihen aikaan, kun isäni oli nuori.

Pirtti on ollut nykyisessä muodossa vuodesta 1922, jolloin talon pirttirivi ja pykninkirakennus liitettiin toisiinsa. Seuraava merkittävä muutos tehtiin 70-luvun alkupuolella, jolloin vanha, matala pirtistä kuistille johtava ovi korvattiin uuden-aikaisemmalla, standardimitoituksellisella vaneriovellä, johon tuli lukko. Lapsuudessani raskaassa, tummassa ovesa oli sisäpuolella haka ja ovi avattiin taotusta kädensijasta vetämällä. Oveen liittyy muistoja jouluaaton jännityksestä, kun pukki koputti oveen ja jonkun lapsista piti mennä avaamaan. Pihavallo oli sammutettu, kuistilta alkoi kuulua kolinaa. Sisään astui mustaan lammasnahkaturkkiin ja lakkireuhkaan pukeutunut kumarainen ukko, jolla oli sauva kädessä. ”Onkos täällä kilttejä lapsia...”

Pirtti on kooltaan n. 6×7m. Karkunkyläntien puoleisella seinällä on yksi ikkuna, pihallepäin kaksi. Keittiönpuoleisella päätyseinällä on iso, valkoiseksi kalkittu muuri. Talvella siellä poltettiin ja poltetaan edelleen pitkiä halkoja. Muurin otsalla kuivatettiin talvisaikaan huopikkaita, sukkia ja tumppuja. Alkuvuosina muurin vieressä oli höyläpenkki, jota pappa ahkerasti käytti. Höylän lastut lakaistiin iltaisin virikkeiksi pesiin. Pihanpuoleisella seinällä roikkui monenlaisia työkaluja, ulko-oven päällä ovenkamanalla kirveitä. Myöhemmin pappan kuoltua höyläpenkki vietiin parveen ja muurin vieressä on ollut sänky. Siinä on talvisin lämpimän muurin kupeessa ollut mieluisa nukkumisaika. Usein peittona oli paksut lammasvällyt, joita käytettiin myös reessä.

Kylätien puoleisella seinällä oli isokokoinen, koristeltu renginkaappi, jossa sisällä oli erilaisia lokeroita ja laatikoita täynnä kaikenlaista pientä työkalua ja nauvoja. Lapsuudessani se oli pappan hallussa, myöhemmin talon muiden miesten. Sieltä löytyi mitä vaan. Vastakkaisella seinällä oli yksinkertaisempi työkalukaappi, jossa myös oli laatikoita. Siinä oli ainakin suutarinvälineitä, erikokoisia naskaleita, isäni tallukkaantekovälineitä. Vielä takaseinällä oli isokokoinen vaatekaappi, johon nojasi pino leipäautoja. Ulko-ovensuussa oli seinässä kiinteä kaappi, jossa pirtissä asunut Rintalan Kosti säilytti yksityisomaisuuttaan.

50-luvun alkupuolella pirtissä oli talvisin kangaspuut. Ensin pellavalangat ke-

rittiin vyyhdeiksi isoissa vyyhdinpuissa, joita varten oli katossa ja lattiassa rau-doitetut kolot. Pällin Hulta istui kutomassa kangasta ja taisi asua silloin pirtissä.

Kuljeskelevat yösijan tarvitsijat nukkuivat pirtissä. Huidan Jalmari teki petin-sä pihanpuoleista seinää kiertävälle penkille. Nuohooja ja tarkastuskarjakko nukkuivat myös pirtissä useita öitä, kun olivat kylän taloissa työ- ja tarkastustehtä-vissään.

Pirtissä pidettiin monenlaisia kylän yhteisiä tilaisuuksia. Usein oli hartaushet-kiä, jolloin pirttiin tuotiin lisää penkkejä. Väkeä oli yleensä paljon. Tilaisuuksissa puhujina olivat kirkkoherra K. E. Rinne tai pastori Niilo Moisio. Usein muistan kanttori Hannikaisenkin olleen mukana, joskus lapsineenkin. Kahvitarjoilut kuu-luivat asiaan. Joskus oli maalaisliiton tupailtoja, joissa näytettiin filmejä. Ainakin yhden tilaisuuden muistan 1956 presidentinvaalien alla, jossa näytettiin Kekkosta heinää seivästimässä. Syntymäpäivä- tai muissa isommissa juhlissa yleensä pito-pöytä, noutopöytä oli katettu pirttiin.

Pirtti oli kylän lasten leikkipaikka. Aika vapaasti saimme olla isolla joukolla. Leikittiin ”vettä kengässä” tai ison aitan avaimen kanssa avainpiiloa. Pirtissä sai heittää tikkaa, pelata pingistä ja myöhemmin jopa ampua tauluun ilmakiväärillä. Huonekalujen täytyi olla kestäviä lasten leikeissä!

50-luvun alkupuolella Han-nu jo kävi Vammalassa op-pikoulua ja opetti meitä nuo-rempia pelaamaan pienillä kor-teilla, jotka olivat kuin oi-keat pelikortit, mutta nume-rot alkoivat seiskasta ylös-päin. Pelattiin tavallisia kort-tipelejä kuten mustaa maijaa, joka ei paljon eronnut mus-tanpekan korttien peleistä, joi-ta aiemmin oli totuttu pelaamaan. En voinut ymmärtää,

Simulan rakennukset 60-luvulla Virranpielestä päin. Kuva Hannu Simula.

kun äiti pyhäamuisin kielsi meitä niillä pelaamasta, ”mummu ei tykkää”. Kyllä me silti saimme niillä pelata ja myöhemmin oikeillakin pelikorteilla, mutta vielä mummun mielestä korttipeli oli pahasta, olihan Karkussakin korttipelillä mene-

tetty taloja.

60-luvulle tultaessa pirttiin kerääntyi taas kylän nuorisoa. Rovasti K. E. Rinne oli ottanut tavaksi tulla mukaan nuorison makkaranpaistoihiin Salorantaan ja siitä sai alkuunsa Karkunkylän–Kärppälän akselin nuorten kokoontuminen ko-deissa. Ainakin yhden uudenvuodenaaton muistan, kun kokoonnuttiin Simulan pirttiin. Ensin tilaisuus alkoi Rinteen johdolla ja myöhään hän viipyikin, mutta juhlat vielä jatkuivat hänen lähdettyään pois.

60-luvun lopulla pirtissäkävijät vähenivät. Pääroolin otti televisio, Peyton Place ja lottorivi lauantaisin.

Jokiranta

Sirkka Halla

Rokan huutokaupan (1922) jälkeen Rokan mäen päälle syntyi kolme pientä tilaa, Jokiranta, Kuusela (Flink) ja Leisti (Lahti). Jokirannan ostivat Eliina ja Johannes Jokinen, jotka asuivat Nurkan yläpuolella Vihtiälässä. Johannes oli sorvari.

Jokiranta, 1950-luku.

Heillä oli lapset Niilo, Tyyne ja Ilmari (Immeri). Tila tuli sitten Niilolle, joka meni naimisiin Kärppälästä kotoisin olevan Martta Jokisen kanssa. He rakensivat tilalle talon Hiitikan tuulimyllyn hirsistä, jotka tulivat pystyyn. Heille syntyivät lapset Vuokko (1924), Saga Margareetta (1928–1932) ja Unto (1934). Niilo ja Martta laajensivat tilaa, rakensivat navetan ja saunan. He pitivät yhtä lehmää ja sikaa. Johannes eli vanhaksi ja

jatkoi sorvaamista myöhemmin kamarissaan Jokirannassa. Myöhemmin myös Niilo sorvaili jonkin verran.

Jokiranta. Eliina ja Johannes Jokinen.

Johannes, Niilo ja Ilmari takana. Edessä Eliina, Martan äiti, Eeva ja Martta. Oikealla: Taloa laajennetaan 1952.

Martan sisko, Lempi, oli alakoulun opettajana Ruovedellä, myös veli Vihtori oli opettaja. Toinen veli, Eemeli jäi Kärppälän Jokiselle. Lempin tytär, Toini, meni naimisiin Ahti Helinin kanssa ja tuli asumaan paikkakunnalle.

Vuokko kävi Karkunkylän kansakoulua neljä vuotta. Hän istui koko kouluajan Mäenpään (myöh. Vitikan) Liisan vieressä. Rippikoulun hän kävi vuosina 1939–1940. Pyöriällä käytiin Karkun uudella kirkolla. Valmiala oli rippipappina.

Vuokko avioitui Kauko Pajusen kanssa 1947. He asuivat ensin Lantulassa ja muuttivat Vuokon kotitaloon 1951. Lapsia syntyi kolme: Rauno 1949, Marja-Leena 1951 (k. 1952) ja Anja 1952. Taloa laajennettiin 1952.

Martta-mummu eli perheen kanssa, hoiti kuttuja ja mehiläisiä. Mehiläispesiä mummulla oli neljän vuoden ajan. Hän ei ollenkaan pelännyt mehiläisiä eivätkä ne häntä pistäneet. Martta kuoli 1960.

Rappusella Martta-mummu, Vuokko, Rintalan Eeva ja lapset Anja ja Rauno. Oikealla Niilo, Kauko, Rauno, Flinkin Reino ja suutari Järvinen.

*Perhe
70-vuotispäivänä*

Marttan

Uusi navetta tehtiin 1962. Pidettiin pari lehmää, vasikoita, sikoja, kuttuja ja kanoja. Maitoa vietiin meijeriin. Lehmät jäivät pois 1986, kutut ja kanat vähän myöhemmin.

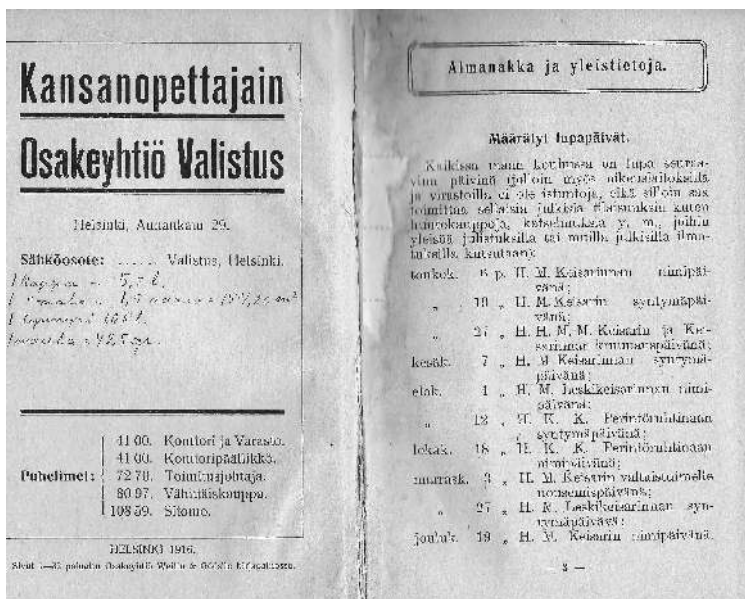
50-luvun lopulla Kaukolla oli muutaman vuoden ajan kioskia vanhan tien vieressä pihasaan. Kun Ellivuoreen tuli tanssilava ja kahvilatoimintaa, piti kioskia lopettaa vähitellen. 60-luvun alkupuolella loppui myös kulku Pirunvuorelle kioskin ohi, mikä oli tuonut asiakkaita.

Ellivuori toi perheelle töitä. Kauko oli töissä hissillä, Vuokko siivoamassa tanssilavalla. Lapset Rauno ja Anjakin kävivät usein viikonloppuisin tanssien jälkeen siivoushommissa ja saivat vähän taskurahaa.

Kaukon kuoleman jälkeen (2009) Vuokko on asunut talossaan yksin kahden kissansa kanssa.

Kalenterit

Vuoden 1917 kalenteri alkaa tiedolla koulun lomapäivistä.

Määrätyt lupapäivät

Kalenterissa oli myös katsaus kuluneesta vuodesta:

Vuosi 1916 on ollut koululaitoksellemme muistojen vuosi. Maaliskuun 24 päivänä kului umpeen 60 vuotta siitä Suomen senaatin täysistunnosta, jossa kansakoululaitoksemme syntysanat lausuttiin. Iki-muistettava hallitsijamme Keisari-Suuriruhtinas Aleksanteri II, ollen itse senaatin saapuvilla, käski senaatin vahvistaa ehdotuksen siitä, ”miten helpotettaisiin maalaiskunnille koulujen perustaminen kansanopetusta varten”. Toukokuun 11 p:nä taas täyttyi 50 vuotta kansakouluasetuksen hyväksymisestä. Viimeksi mainittua merkkipäivää vietettiin erinäisillä juhlatilaisuuksilla kansakouluväen keskuudessa maassamme. Tähän juhlimiseen tavoin tai toisin yhdyttiin laajemmissakin piireissä – eihän muuten voinut ollakaan, sillä tähän oli kansakoululaitoksemme puolivuosisataispäivä, laitoksen, joka on pidettävä kansallisen sivistyksemme tärkeimpänä pohjaperustajana.

Kulunut vuosi tulee vielä erästä syystä olemaan hyvin merkillinen vuosi. Tarkoitamme lukuvuoden 1916–1917 alussa toimeenpantavaksi määrättyä seminaarien uudesti järjestämistä. Uuden järjestelyn mukaan tuli seminaarin oppiaika viisivuotiseksi. Oppilaaksi pyrkivän ikäraja alennettiin 18:sta 16:een vuoteen. Oppiaineissa tehtiin se huomattava muutos, että venäjänkieli tuli pakolliseksi aineeksi ja annettiin sille suuri tuntimäärä, suurempi kuin millekään muulle seminaarin oppiaineelle. Ruotsin kielen lukeminen poistettiin suomenkielisistä seminaareista kokonaan ja päinvastoin. Lisäaineena on vielä mainittava kansantalous historian yhteydessä, kasvitarhanhoito ja maatalous. Viimeksi mainittujen uusien oppiaineiden lisääminen seminaareihin on katsottava ajan vaatimaksi parannukseksi, mutta puheina oleva vieraan kielen opiskelu on kokonaan ulkopuolella sen päämäärän, jota varten seminaarimme ovat olemassa. Toimenpiteillä nähtävästi ovatkin aivan toiset tarkoitukset ja siksi mainittu järjestely on kaikkialla käsitetty raskaaksi iskuksi seminaarejamme ja kansakoululaitostamme vastaan.

Muistikirjaosastoon K. A. Viherlehto on kirjoittanut mm. seuraavanlaisia asioita:

Meidän vilj. paino: 5 l rukiita 3,5 kg, 5 l ohraa 3 kg, lehmän maidon rasva 4 %.

Tarkasti on merkitty muistiin myös Kärppälän koulun halot ja niiden hinnat vuodesta 1897 vuoteen 1917 asti. Kalenterin taka-osaan Viherlehto on kirjoittanut tärkeäksi katsomiaan asioita:

Kiilto vaatteista häviää, jos a) hierotaan kuumaan kahviin kastetulla vaatekappaleella b) tahi etikkaan kastetulla villakankaan kappaleella c) tahi silittämällä kostean vaatteen läpi kuumalla raudalla ja sitten harjaamalla kiiltävää kohtaa.

Jalkarakot poistetaan helposti liuoksella 1 osa glyseriiniä ja 3 osaa arnika tinktuuria

Lukkojen voiteluun on risiiniöljy parempaa kuin mikään muu.

Hilsettä vastaan: Päätä hierotaan usein glyseriinillä, johon on sekoitettu muutamia tippoja spriitä tai konjakkia.

Kovettunut gummi-esine saadaan uudelleen notkeaksi liottamalla sitä lämpimässä vedessä ja hieromalla ammoniakkiin ja glyseriinin seoksella. (Liian kylmässä tai liian lämpimässä säilytettynä se kovettuu)

Kengät kiiltäviksi saadaan, jos niitä musteella kiillottaa ja jälestä hankaa voimakkaasti villavaatteella, johon on sivelty hiukan valkoista vahaa. Musteeseen voi tipauttaa jonkun tipan petrolia. Se jo tekee kiiltävämmäksi.

Öljypullojen puhdistus: Kaada niihin hiukan jauhoja, ne imee öljyn itseensä. Kaada sitten lämmintä vettä. Ravista hyvin, vaihda vettä niin monta kertaa, kunnes kaikki jauho on täysin kadonnut.

Aunen koulunkäyntiin kuluneista rahoista syyslukukaudelta 1917 on myös tarkat merkinnät, kokonaissumma oli 873 mk.

Maanmuokkauksesta oli myös tarkkaa tietoa:

4.1.1917 Ajoi sontaa yht. maalle Irri ja Vihakas a 4mk kumpikin yht. 8mk.

Ryömänen -:50p

12.4 1917 samoin a 4+1,9mk

21.4.1917 12 kpl kärväitä a 1mk yht. 12mk

1.6.1917 perunanistutus 6mk

30.6.1917 sekulin kylvö (Vih.) 12mk

20.7.1917 V:ranta ajoi koneella 10 sark+ rannan

20.7.1917 heiniä korjasi J.Tuisku 1mk

9.8 1917 riihitys (Ryöm.) 4mk perunanotto 4mk

6.10.1917 Rukiita jauhettu, Vihtori Koivun mylly 100kg 7mk

Kalenterissa on myös koululaisten numeroita: Tästä esim. Kalle Kutsin numerot: Käytös 10, huolellisuus ja tarkkaavaisuus 8, uskonto-oppi 8, lukeminen 8, kirjall.harj. 7, maantieto 8, laskento 5, piirustus 6, kaunokirj. 8, laulu 4, voimistelu 8, käsityöt 7, keskiarvo 6,9. Huomioitavaa; ei laulanut.

Vuoden 1918 kalenterissa on mm. seuraava merkintä:

21.1. Suoja ilma. Rukiin leikkuuseen tästä 200 pv jälestä, eli 8.8

Kansakoulua Kärppälässä ja Karkunkylässä

Elokuun 8 pnä kalenterissa on merkintä:

Leikataan ruista, oli suoja 21.1.

Koitto lehden olivat tilanneet seuraavat oppilaat: Ingri Hulkari, Helvi Hurula, M. Suikki, P. Esko, Aili Kollanen, Elvi V:ta, Rauha Rus, Hilda Arve, Y, Hollo, E. Ryömä, Kaisu Sul, P. Leikkaa, R. Punka, Kylli Simula, Valm. L:n, K. Jokinen, Irja Nurkka, Helmi K., H. Järri, Aira V:to, Aune Forsell, F. Passi, Lauri Pajuk.

Laulunumerotkin olivat kalenterissa. Punkka 9, Ingri 8, Hollo 8, Hilda 8, Aune F. 8, Valma 8, Irja 8, Leppä 8, Helvi 7, Aili K. 7, Lauri 7, Olga 7, Heikki 7, Toivo 7, Elvi 6, Koivula 6, Jenny 5, Erkki 5, Siiri 5, Kaisa 5, Impi 5, Into 5, Kyllik.5, Ossi 5, Joki 5, Esteri 5, Pekka 5, Auvo 5, Uuno 5, Ruoh. 5, Helvi K. 5.

Suomen kansakoulun kalenteri 1921

Varsinaisessa allakka-osuudessa on vain yksi merkintä:

20.1. Lehmä

Oppilaiden arvostelujen sivuilta käy ilmi keitä on ollut oppilaina kyseisenä vuonna. Joitakin nimiä Viherlehto on lyhentänyt, jotta mahtuisivat paremmin muistikirjan riveille.

4 os: K. Simula, O. V:ranta, O. Palmroos, E. Koivula, J. Ojala, I. Nurkka, P. Leikkaa, H. Koivu, H. Leppänen, Silmänäkö, E. Saikka, Vihakas, Santamä, Ruohola, Järri, Aili Kunnas, H. Kolla, Arvo Esko

3 os: V. Pajukanta, H. Pajukanta, A V:lehto, O. Palmroos, T. Laikko, E. Vuorinen, J. Hollo, E. Nurkka, T. Suikki, A. Kaunisto, E. Passi, H. Arve

2 os: J. Leppänen, E. Rauta, A. Mattila, T. Esko, K. Joutsen, E. Palmgr, An. Simula, Pihlajisto, K. V:ranta, V. Krap, H. Vihakas, A. Järri, F. Hjort, V. Prihti, A. Hiitikka, K. Hiitikka.

Oppilaiden ilmoit. mukaan ovat seuraavat kansak 1os. pyrkijät: T. Palmroos, M. Nurkka, Ojala, Vihakas, Järri, Pihlajisto, K. Hiitikka, Kaunisto, Vuorinen, Passi, Hiitikka, Pentti, Venep., Koivun Fan p, T. Lahtinen + 2 lasta

Merkintöjä on myös poikien käsitöistä, jotka kuuluivat tämän vuoden opetus-suunnitelmaan:

1 os. Osoituspuikko, Avainlip., Puukonpää, Puikkari, Käpy, Kalvoin, Pyykkipihti, Vaateripustin, Kukkaharava, Vasara, Munahylly

2 os. Kaukalo, Kauha, Lusikka, Voilusikka, Suuntapiirrin, Soppakauha, Suorakulma, Vinokulma, Auskari, Hakkuri (laudasta)

3 os. Kirvesvarsi, Kurikka, Suuntapiirrin, Juustokehä, Saapaspihti, Hakkuri, Syöstävä, Mustekuivaaja, Kukkapöytä, Lyhythöylä, Padankansi, Leipälapio, Harava, Kirjahylly.

4 os. Pitkähöylä, Saha, Lyhythöylä, Ruuvipuristin, Vesiauskari, Lepotuoli, Telttatuoli. Tuoletti. Pyyhehylly.

Kalenteriin oli lisäksi kirjoitettu muutamia elämänohjeita:

Itsensä harjaaminen;

Hanki sopiva harja. Harjaa itseäsi 10–15 min. joka päivä voimakkaasti. Edut; Parempi ulkonäkö. Vahvistaa sydäntä ja keuhkoja. Parantaa reumaattisia häiriöitä. Koko hyvinvointi kasvaa, on parannettu myös keuhkotautia.

Suomen Kansakoulukalenterissa 1922 oli mm. Asetus 15 päivänä huhtikuuta 1921 annetun oppivelvollisuuslain täytäntöönpanosta:

Milloin kansakoulun oppilas sattuneen sairauden tai muun pätevän esteen vuoksi on jäänyt kouluun saapumatta, on lapsen huoltaja velvollinen mahdollisimman pian, mieluummin samana päivänä, ilmoittamaan poissaolon syyn opettajalle. Ellei sellaista ilmoitusta tule kolmen päivän kuluessa eikä lapsi huoltajan saatua opettajalta huomautuksen, saavu kouluun, tai jos muuten aihetta on, käyköön johtokunnan jäsen tai muu johtokunnan määräämä sopiva henkilö, kun asia on hänelle ilmoitettu, tiedustelemassa poissaolon syytä ja huomauttakoon silloin, ellei syy ole pätevä, huoltajalle, mikäli hänet tapaa, hänen velvollisuudestaan lapsen koulunkäyntiin nähden.

Jos aiheeton poissaolo edelleen jatkuu tai uusiutuu, kehoittakoon johtokunta syyllistä joko suullisesti, kutsuttuaan hänet eteensä, tai todisteellisesti hänen kotiinsa jätetyssä kirjelmässä velvollisuutensa täyttämään. Niin suullisen kuin kirjallisen kehoituksen antaminen on merkittävä johtokunnan pöytäkirjaan.

Laiminlyönnin edelleen jatkuessa tulee johtokunnan ilmoittaa syylinen viralliselle syyttäjälle hänelle kuuluvaa toimenpidettä varten. Opettaja on velvollinen virkavastuulla pitämään tarkkaa päiväkirjaa oppilaiden poissaoloista.

Muutamia käytännön ohjeita on myös kirjoitettu muistiin kalenteriin:

Kudotut villavaatteet estetään vanumasta, jos pestessä veteen liotetaan vähän ammoniakkia. Jos ne vielä virutetaan, ennen kuin ne pannaan kuivumaan, miedossa saippuavedessä, käy ne pehmeämmäksi. Varottava on, että vesi on saman lämpöistä joka kerta.

Vuotava vene vedenpitäväksi: Vene otet. maalle. Vaot ja lahoviat puhdistetaan. Tehd. tervasta ja sementistä sakea seos. Lastalla painellaan tätä rakoihin ja aukkoihin. Veneen saa heti lyk. vesille ja se varm. pitää.

Uunin arinasta halkeilematon: Kun arina on valmis, otetaan lihan suolavettä, jolla sivellään arinan pinta ennen lämmittämistä.

Paistinpannut kestäviksi; Laita pannu heti pesään tasaisen hiilloksen päälle, että tulee punaiseksi, anna sitten jähtyä.

Kirjat

Kalentereiden lisäksi K. A. Viherlehdon kirjoista on tallella mm. seuraavanlaisia teoksia:

”Kasvitarha, sen hyöty ja arvo taloudessa”. Kirja on painettu Sortavalassa 1884 ja se on Suomen kansakoulun-opettajille omistettu. Ensimmäinen jakso alkaa ohjeilla, jotka koskevat kyökkimaan tekoa:

Kyökkikasvitarha on tehtävä tasaiselle maalle tahi vielä kernaammin semmoiselle, joka tasaisesti viettää etelää kohti ja siten, että rakennukset, vuoret, puut ja pensaat tahi muut esineet suojaavat sitä kylmiltä pohjois, koillis ja luode tuuilta. Parasta on jos maa on viettoa sen verran, että se joka kymmenellä kyynärällä laskee puolen kyynärää. Jos siis kyökkitarha on noin 60 kyynärän pituinen, tulisi eteläosan olla 3 kyynärää matalamman kuin pohjoisosan.

Valokuvaus oli K. A. Viherlehdon harrastus. Hän oli hankkinut itselleen kaiken mahdollisen tiedon sekä kuvaamisesta, että valokuvien valmistuksesta. Jokaisen kalenterin takaosaan hän on kirjoittanut muistiin kaikenlaista tietoa kuvien tekemisestä ja siinä tarvittavista aineista. Hänen kirjastossaan oli myös ensimmäinen suomalainen valokuvauskirja, nimeltään ”Valokuvauksen harrastajan lyhyt Valokuvauksen oppikirja”. Kirjan on kirjoittanut K. E. Ståhlberg ja se ilmestyi 1890. Kirjan esipuheessa tekijä julistaa: ”Valokuvauskoe maksaa muutaman markan ja sitä oppii käyttämään viidessä minuutissa.”

K. A. Viherlehto oli taitava valokuvaaja ja hän kehitti valokuvansa itse. Kuvassa opettajapariskunta, Aune ja Toini.

Valokuvaukseen liittyviä kirjoja oli myös Nyblinin vuonna 1906–1907 ilmestynyt kirja, ”Tietolipas” sekä teos nimeltä ”Valokuvausharrastajan Neuvonantaja”, joka ilmestyi vuonna 1914.

Kirja ”Seurustelutaito – elämisentaito”, v. 1912. Siitä muutamia otteita:

Kadulla ei saa esiintyä hattu takaraivolle työnnettynä eikä muutenkaan huolimattomasti pukeutuneena. Ei myöskään saa viheltää, laulaa, huutaa eikä huitoa käsillään. Siten herätetään vähemmän mieluista huomaavaisuutta ja oudot voivat luulla asianomaista juopuneeksi.

Jos purskahdat nauramaan silloin, kun joku kaatuu kadulla, saa lunta katolta niskaansa, taikka joutuu jonkun onnettomuuden uhriksi, niin tietävät kaikki, jotka näkevät käytöksesi, että olet yksinkertainen taikka ajattelematon. Vaikka hän nousisikin ylös ja kävelisi, sinun tulee hillitä naurunhalusi.

Ainoastaan kollot heiluttelevat keppiään kävellessään vilkasliikkeillä kadulla, missä se joka hetki voi sattua ohi kulkeviin.

Älä kulje jäykkänä, kuin olisit niellyt seipään. Älä myöskään kävele huolimattomasti laahustaen jalkojasi.

Nainen ei saa ilman pakottavaa syytä käydä kiireesti kadulla. Naisel-lisen olennon suurin sulo on pehmeys ja miellyttäväisyys ja naisen pukukin on tarkoitettu tyynempiä liikkeitä varten. Hameen kauniit poimut katoavat kokonaan kiivaassa kävelyssä. Nainen, joka ottaa pitkiä askeleita ja huitoo käsillään, tekee ruman ja miesmäisen vai-kutuksen.

Jos sinun on katsottava kelloa ollessasi seurassa, niin mene syrjään. Muuten tuntuu isäntäväestä ja muista, että sinulla on ikävä, ja että aika mielestäsi kuluu hitaasta. Samasta syystä et myöskään saa seu-rassa ollessasi lakkaamatta tuijottaa huoneessa olevaan kelloon.

Leipää taikka korppua ei saa kastaa kokonaisena kuppiin vaan on sekin rikottava palasiksi ja pantava kuppiin, josta se sitten syödään lusikalla. Ei saa panna leipää yht'aikaa niin paljon kuppiin, että se näyttää mauttomalta puurolta.

Pöydässä tulee kaikkien kehittää miellyttävimpiä ominaisuuksiaan. Nauramista suositellaan. ”Hyvä nauru edistää ruuansulatusta”, jota vastoin raskas mieliala on ruuansulatuksen vihollinen.

Jos pidoissa on ruuan tarjoilu järjestetty ns. seisovaan pöytään, ei pi-dä tunkea esiin, ikään kuin ei olisi nähnyt ruokaa neljäentoista päi-vään.

Naisten hameissa ja päällysvaatteissa ei milloinkaan saa olla koris-teita siinä paikassa, mihin selkä loppuu. Se on niin persoonallinen ruumiinosa, ettei ole mitään syytä erityisesti huomauttaa sen olemas-saoloa. Voiko ajatella mitään naurettavampaa, kuin nainen, jolla on nauharuusu taikka joku muu heiluva hetale hännässään”.

”Kasvonilmeoppi taikka Uusi taudintutkimustapa, jonka avulla opitaan tunte-maan ruumiin taudintila”. Omien tutkimustensa ja keksintöjensä perusteella kir-joitannut Louis Kuhne ja suomennos on painettu Viipurissa 1909. Kirjaan on myös liitetty ”täydelliset ohjeet kylvyistä, joita Louis Kuhne muissa teoksissaan mää-rää.” Näistä kuhnekylyvyistä on meille jälkipolvillekin jäänyt verbi ”kuhnailla”.

Kirjojen joukossa on myös teoksia, joista voi päätellä, että Viherlehdon per-heessä uskottiin ns. luonnon parannuskeinoihin. Siitä esimerkkeinä kirjat:

”Käytännöllinen Kasviskeittokirja”, painettu Viipurissa 1912. Kirjan on toimittanut Kasvikunnan ystävä.

”Sairaiden Parantaminen, ilman lääkkeitä ja leikkauksia”. Painettu 1912.

”Influenta , mitä tauti on ja miten se parannetaan”. Painettu 1912.

”Reumatismi, ja sen lääkkeitön parantaminen”. Kirja on painettu 1930 ja tekijä on Alma Hiltunen.

”Vatsataudit ja lääkkeitön parantaminen, opas terveille ja sairaille”. Painettu 1932 ja tekijä Alma Hiltunen.

Koululaisten kertomaa

Maikki Nurkka, joka aloitti koulunkäynnin Kärppälän kansakoulun K. A. Viherlehdon opetuksessa, kertoi kuinka opettaja oli lähettänyt hänet ostamaan tupakkaa Osuuskaupasta. Viherlehto oli opastanut Maikkia: ”Ota Klubi 22 kantakirjaan”. Maikki kertoi, ettei hän yhtään ymmärtänyt, mitä kantakirja tarkoitti ja hän höpötti kauppaan mennessään koko matkan: Kantakirja, Klubi 22.

Samoin Maikki kertoi, että käsityötunnilla, kun hän kutoi sukkaa ja se edistyi kovin hitaasta, niin opettaja Elsa Viherlehto oli sanonut: ”Ala sääkin Maikki jo vaan kaventaan ... kyllä pienempi pitää sitte”.

Kärppälän Kansakoulusta on myös loru, jonka Timo Kallio on kirjoittanut muistiin, ja kertomansa mukaan hän on kuullut sen omalta äidiltään.

Karkun Kärppälän
kansakoulun karttakeppi
katkesi kolmeksi kappaleeksi.

Kalle Kutsi kokosi
kappaleet konttiin,
kantoi kontin
korkealle kukkulalle.
kiivetessään kukkulalle,
Kalle Kutsi kompastui,
kovin katui Kalle Kutsi
kehnoa käytöstään.

Karja katoaa kylästä vähitellen

Sirkka Halla

”Lumikki, lehmäni, ethän sä, puske emäntääs...” Laura Latvalan ”Pikku Marjan eläinkirja” on edelleen mieluisa lorukirja nykylapsille. Useat meidän ikäpolvestamme muistavat ulkoa sieltä runoja edelleen: ”Ihahaa, ihahaa hepo hirnhaataa”... ”Cot cot kanat kaakattaa, kutsuu naapurin kaalimaa”...jne. Meille kirjan kuvat olivat arkipäivän elämää, vaikka ne nykylapsille tuntuvat kaukaisilta. Runoja kuitenkin luetaan edelleen ja lapset niistä pitävät.

Laitumella käyskentelevät lehmät olivat kylässä tavallinen näky kesäisin. Ne eivät tosin olleet sarvipäitä, vaan länsisuomalaista nutopääkarjaa. Joskus ne pääsivät laitumelta karkuun ja niitä palauteltiin aidan sisälle. Vihtiälästäkin saatettiin soittaa Simulaan: ”Nyt ne teidän lehmät on karanneet...” ja sitten juostiin suolle tai milloin minnekin ajamaan lehmiä takaisin laitumelle. Passin lehmät olivat usein laitumella keskellä kylää Simulan ikkunan alla.

Sodan jälkeisinä vuosina karjanhoito oli merkittävä elinkeino ja tulolähde kyläläisille. Kaikissa taloissa oli lypsykarjaa, pienimmissäkin paikoissa ainakin yksi lehmä. Kansakoulullekin oli opettajaa varten rakennettu navetta, jossa tiettävästi ei koskaan karjaa ollut. Varastona sitä pidettiin ja ainakin 50-luvulla siellä oli vanhoja pulpeteita. Kylän navetoissa oli korkeintaan kymmenen paikkaa lehmille ja lisäksi karsinoita porsaille, vasikoille ja lampaille. Kanoja varten yleensä oli oma kanala.

Tyttöjä maitolaiturilla kesällä 1960.

Simulan navetassa oli 6–7 lypsävää lehmää kerrallaan. Kanalassa oli kanoja, jotka olivat mummun hoidossa. Kanat munivat puihin pesiin, joita oli viisi-kuusi pitkässä rivissä. Aamuisin aina haettiin munat, joita yleensä löytyi joka pesästä pari kappaletta ja joskus myös lattialta kanalan nurkista.

Maito vietiin Simulasta aamuisin isoissa, 40 l tonkissa maitolavalle. Tonkat olivat raskaita, niissä saattoi olla 30 l maitoa molemmissa. Tonkat palautuivat meijeristä puolen päivän aikaan vastaavasti jopilla täytettynä. Tonkien kuljetus oli pääasiassa miesten hommaa, mutta kyllä naisetkin joutuivat niitä nostelemaan.

Simulassa oli vielä 50-luvun alussa lampaita, jotka keväisin saivat karitsoita. Isän mielestä lampaat olivat vaivalloisia, kun ne aina karkasivat laitumilta ja niitä oli vaikea saada kiinni. Ehkä sen vuoksi niistä luovuttiin. Lampaitten keritsemisen oli aika suuri operaatio. Villat pestiin ja karstattiin ja kehrättiin langoiksi ruukilla. Itsekin vielä kehräsin ja kudoin kehräämästäni langasta harmaita tumppuja. Viimeksi muistan Passin lampaat laitumella virranpielessä.

Hevosia myös oli pari kappaletta taloissa. 50-luvun alussa Simulassa oli vielä kolme hevosta: Teemu, Siro ja Liisa, joka oli äksyluontoinen. Arvella oli silloin vain Esa-hevonen ja Pihlaistolla myös Esa. 50-luvun lopulla traktorit alkoivat yleistyä, Simulaan tuli ensimmäinen traktori, Dexta, vasta 60-luvulla, jolloin oli vielä Siro-hevonen tallissa.

Lehmät hävisivät ensin Arvelta, vaikka siellä oli jo lypsykonekin. Simulassa lypsykarjaa oli vielä 70-luvulla ja lypsykarjan pito loppui vasta 80-luvun alussa Tuomon isännöyden aikana. Sen jälkeen pidettiin vuosikausia lihakarjaa, mullikoita. Niitten vieminen laitumelle keväisin oli iso operaatio. Leikaksella lypsykarjaa pidettiin pisimpään, 2000-luvun puolelle.

Hevostöitä Simulassa

Hannu Simula

Ollessani 10-vuotias vuonna 1952 lähes jokaisessa Karkunkylän talossa oli hevosia. Sitten alkoi traktorien voittokulku, ja kymmenen vuotta myöhemmin hevosia oli vain muutamia. Viimeiset hevoset olivat meillä Simulassa.

Hevosten nimet ja luonteet

Aluksi meillä oli Liisa ja Teemu. Liisa oli tamma ja sillä teetettiin useita varsoja, joista meille jäi pysyvästi Siro.

Liisa oli tumma ja herkkä hermoiltaan. Liisaa en kovin hyvin muista, mutta sen tapana oli kiihdyttää vauhtiaan, kun arveli vetovastuksen kasvavan. Yhden

vaarallisen tilanteen muistan, kun meillä renkinä ollut Heinon Kosti toi Liisalla pelloilta heinäkuormaa Ketomoision suuliin. Kuljetusmatka ei ollut pitkä, mutta tie sitäkin kuoppaisempi. Ja kuorma taisi olla vähän edellistä suurempi. Liisa ryntäsi suuliin niin nopeasti, ettei Kosti ehtinyt laskeutua kuormalta aisalle, kuten tapana oli. Oven yläreuna raapaisi Kostia aika pahasti. Liisa ei ollut ajossa kovin vanhaksi.

Teemu oli nuoruudessaan ollut nopea juoksemaan, eikä meille kerrotun mukaan juurikaan suostunut saapumaan kotiin kuin ensimmäisenä. Teemu oli ollut sodassa ja minun muistinaikanani muuttunut loivaliikkeisemmäksi. Kyllä Teemu vieläkin usein kotiinpäin suostui juoksemaan, ja sen askeleista saattoi todeta, että juoksutaito oli tallella. Teemu palveli Simulan taloa yli 25-vuotiaaksi. Kun vanha Teemu vietiin pois, Arven Juhani sanoi kunnioittavansa tapausta ottamalla lakin päästään.

Teemulla jyräämässä Hannu, jyrän päällä Jouko.

Siro oli perinyt äitinsä Liisan hätäisyyden. Nuorella Sirolla ajoikin etupäässä vain isäni. Me lapset ja hevosta lainanneet ajoivat yleensä Teemulla. Siro oli pyöreä muodoltaan ja hieman ilkeä luonnoltaan. Titta-vaimoni väitti sen olevan jopa mustasukkainen ja astuneen hänen varpailleen, kun kävelimme Siron laitumen läpi. Itse koin Siron luonnetta, kun tehtäväni oli hakea hevoset laitumelta. Vähän yli 10-vuotiaana ei auktoriteettini aina riittänyt suitsien laittamiseen Siron päähän eikä sen pitämiseen kiven vieressä, jotta olisin päässyt sen selkään. Teemun selkään sentään pääsin ja sieltä vedin Siroa sen riimuun kiinnitetyillä ohjasten perillä.

Nouto laitumelta

Hevosemme Teemu ja Siro olivat yleensä laitumella Palsimiekan ja Ketomoision välisessä metsässä. Sinne hevoset vietiin päivän töiden jälkeen ja noudettiin aamulla töihin. Vanhimpana lapsena olin ensimmäiseksi vastuussa näistä tehtävistä. Aikanaan nuoremmat veljeni jakoivat tämän tehtävän.

Hevoset olivat usein metsän kauimmaisessa nurkassa, joten niitä joutui etsi-

mään puolikin kilometriä. Minulla oli mukana kuivattu ruisleivän pala, jolla houkuttelin hevosia niin, että sain riimusta kiinni ja saatoin yrittää kuolainten ja päit-simen sujauttamista paikoilleen. Yleensä se onnistui ainakin toiselle hevoselle, vanhennuttuani molemmille. Etsintä vaati usein veronsa, jopa puolet mukana olleesta leivästä tuli närpittyä ennen hevosten löytymistä. Sitten piti vielä avata veräjä ja kiivetä jommankumman hevosen selkään ja ratsastaa kotiin 1,5 km:n matka.

Oman mielenkiintonsa aiheutti vain yhden hevosen noutaminen. Jostakin syystä hevoset eivät mielellään jääneet yksin laitumelle. Yhden hevosen kuljettaminen veräjän läpi vaati joskus toisen sitomista sopivaan puuhun ja vapauttamista, kun toinen oli viety ulos. Yhden kerran Siro potki takajaloillaan veräjän rikki ja ryntäsi ulos. Onneksi siitä ei muodostunut tapaa. Teemu ei vastaaviin temppuihin ryhtynyt.

Hevosten ruokkiminen

Kesällä hevoset olivat laitumella ja lisäksi napostelivat työmailtaan aina, kun siihen tuli mahdollisuus. Heinänteon ja -korjuun aikana voi syödä jopa valmiista heinäseipäistä.

Talvella hevoset ruokittiin talliin. Hevoset kiinnitettiin ketteingeillä riimuistaan pilttuisiin. Tarjolla oli heiniä, silppua (silputtujen kauran pahnojen ja kaurajauhojen seosta) ja vettä. Hevosille syötettiin karkeampia ja puhtaampia heiniä kuin lehmille, timotei-voittoisia. Osittain ladoissa oli siitä syystä erillinen riitta (heinäläjä) hevosten heiniä, kesän heinäsadon koostumuksen ja laadun niin vaatiessa. Silppu valmistettiin laittamalla ensin hevosen pilttuussa olevaan punttuun kauran silppuja. Siihen sekoitettiin kaurajauhoja ja vettä. Tämä vaihe oli yleensä henkien taistelua. Hevoset halusivat syödä kaurajauhot ilman pahnoja. Punttuihin kannettiin myös riittävästi juomavettä. Heinät pudotettiin tallin parvelta pilttuiden päissä oleviin häkkeihin, kun hevoset olivat syöneet silpun.

Siro ja Tuomo n. vuonna 1950

Kiitokset

Kiitämme kaikkia, jotka ovat osallistuneet kirjan tekemiseen omilla kertomuksillaan ja valokuvillaan. Olemme iloinneet siitä, että jatko-osaa Virranpielen kylä-kirjaan on toivottu ja odotettu, se on kannustanut työtämme. Vielä talvella Heikki Palmgren uskoi pääsevänsä kirjanjulkaisemistilaisuuteen. Hänen osuutensa vanhan elämänmuodon tallentajana on ollut korvaamaton. Hän oli tyytyväinen siihen, että ehti ja jaksoi jakaa meille tietojansa.

Kiitokset Sakari Ryömälle lähettämästään isänsä Erkki Ryömän kirjoituksista. Samaten kiitokset Martta Hellan tyttärentyttärelle Kirsti Rautiaiselle isoäitinsä päiväkirjaotteesta. Hiitikan serkkusarja on halunnut kertoa mummolastaan, kiitos heille. Timo Nurmi ystävällisesti antoi käyttöömmme Martti Nurmen kirjan ja muistiinpanot, jotka liittyivät Lielahden kylään, josta kiitämme. Timo Roosille kiitos, että saimme käyttää hänen pakinaansa.

Kiitos Kimmo Simulalle isänsä akvarelleihin liittyvästä tarinasta ja valokuvista. Hilikka Rantapuu on kertonut Leikkaan suvusta, erityisesti Hulkarin Maijasta, ja antanut käyttöömmme vanhoja valokuvia Leikkaalta ja Hulkarilta ja monin tavoin tukenut työtämme, kiitos siitä. Maria Koskela (Leikkaan Maija) on osallistunut myös kirjaan lähettämällä valokuviaan ja kotiteollisuuskoulusta saamansa todistuksen käyttöömmme, hänelle paljon kiitoksia.

Marja Tuominen (o.s. Arve) on koko kirjanteon ajan osoittanut kiinnostusta ja avustanut meitä monella tavalla, suuret kiitokset hänelle. Kaikille muillekin sukujensa tarinaa kertoneille lämpimät kiitokset.

Pieni piiri virranpielen seudusta on näin laajentunut kuten esipuheessa mainittiin. Leikkaa, Hiitikka ja Esko ovat myös Karkunkylää, Ryömä Rikaistenkylää ja Hieda oma yksinäinen kylänsä.

Kirjaa tehdessä olemme taas saaneet kokea, kuinka hyvä kasvuympäristömme on ollut. Olemme saaneet hyvän perinnön ja omalta osaltamme viestitämme sitä eteenpäin seuraaville sukupolville.

Toimituskunta

Toimituskunta

Sirkka

Katariina

Maija-Liisa

Päivi

Antti